

Πώς η ιστορία της βιβλιοθήκης επηρεάζει τις προσδοκίες των χρηστών

■ Της ΜΑΙΡΗΣ ΒΛΑΧΟΥ - ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥ*

ΚΑΘΕ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ έχει την ιστορία της. Αυτή μπορεί να είναι μικρή ή μεγάλη ανάλογα με τους τοπικούς εθνοϊστορικούς, κοινωνικούς, συναισθηματικούς και οικονομικούς παράγοντες καθώς επίσης και ανάλογα με τους χρήστες που εξυπηρετεί. Γιατί μια βιβλιοθήκη χωρίς χρήστες δεν απέχει από μιά αποθήκη με στοκ υλικό. Αλλωστε η μεγάλη αξία μιας βιβλιοθήκης είναι η αξιοπιστία της στο να ικανοποιεί τις προσδοκίες των χρηστών της.

Αλλά η βιβλιοθήκη σαν οντότητα και έννοια ακολουθεί τη γενική πορεία της παγκόσμιας ιστορίας, η οποία με τη σειρά αγγίζει την έννοια βιβλιοθήκη και της αφήνει τα ίχνη της, όπως αυτά διαγράφονται από τις πολιτισμικές, κοινωνικές, πολιτικές, γεωγραφικές και οικονομικές συνθήκες κάθε περιοχής.

Οι πηγές δείχνουν ότι η βιβλιοθήκη είναι ένα ζωντανό κύτταρο στο σώμα της κοινωνίας από την απώτατη αρχαιότητα αφού απετέλεσε το μέσον με το οποίο η ανακάλυψη της γραφής - 5000 χρόνια πριν, από τους Σουμέριους και η χρήση του πάπυρου από τους Αιγύπτιους πιάσαν τόπο και διαδόθηκαν στα πέρατα όλου του κόσμου.

Η πρώτη βιβλιοθήκη αποδίδεται (με μερικές αμφιβολίες - στον Ραμσή τον 2ο της Αιγύπτου (1304-1237 π.χ.) στις Θήβες 1 και η επιγραφή στην είσοδό της "φάρμακο ψυχής" δείχνει πόσο βαθιά η βιβλιοθήκη επηρεάζει τις προσδοκίες των χρηστών, εάν δεχθούμε ότι μιά από τις μεγαλύτερες προσδοκίες του ανθρώπου είναι να σώσει την ψυχή του και επιπλέον αν δεχθούμε τη βιβλιοθήκη σαν την πολύγνωτη πηγή που βοηθάει κατά πολύ αυτήν την προσδοκία. Γιατί η ψυχή είναι ένας σωρός από πώς και γιατί, ερωτήσεις, στις οποίες μια βιβλιοθήκη μπορεί να απαντήσει παρέχοντας πληροφo-

Η ιστορία της βιβλιοθήκης θα συνεχίσει την πορεία της με τις βιβλιοθήκες πάντοτε επιδιώκοντας το δεσμό με τους χρήστες σε κάθε περίπτωση.

ρίες, γνώσεις και φυσικά διαθέτοντας τον βιβλιοθηκάριο. Προτού προχωρήσουμε στην ιστορική πορεία της βιβλιοθήκης πρέπει να δεχθούμε ότι ένας ικανός βιβλιοθηκάριος είναι μιά μεγάλη προσδοκία των χρηστών όπως θα συζητήσουμε παρακάτω.

Επειδή οι άνθρωποι πέρασαν από την πρακτική της προφορικής διδασκαλίας στη συνήθεια της μελέτης, η βιβλιοθήκη και οι χρήστες αλληλοσυνδέονται. Οι χρήστες επιδιώκουν τη γνώση και η βιβλιοθήκη τους την παρέχει. Αυτή η συνύπαρξη άρχισε πολύ νωρίς και το είδος των χρηστών ποικίλει από την μιά περίοδο στην άλλη. Έτσι γύρω στο 300 μ.χ. η βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας στην Αίγυπτο διέδωσε τον πολιτισμό του αρχαίου ελληνικού κόσμου εξυπηρετώντας μια "κλίμα" από ειδικούς που επεδίωκαν τη μάθηση και όχι όλον τον κόσμο. Αργότερα στη μεσαιωνική εποχή χρήστες ήταν μόνο οι ιερείς, οι καλόγεροι και άτομα που είχαν σχέση με τον ιερατικό κλήρο. Η βιβλιοθήκη κάτω απ' αυτές τις περιστάσεις εξυπηρετούσε την μυστικιστική πνευματικότητα αυτών των χρηστών. Επίσης στην "εποχή της αιτίας και του αιτιατού" (17ος - 18ος αι.) η βιβλιοθήκη απαντούσε στις διανοουμενίστικες ερωτήσεις των φωτισμένων ειδικών. Μόνο στα 1800 εμφανίσθηκαν ημιδημόσιες βιβλιοθήκες ικανοποιώντας τις ανάγκες ευρύτερου φάσματος χρηστών. Τέτοιες βιβλιοθήκες λειτούργησαν με τη φροντίδα εκκλησιών και άλλων θρησκευτικών οργανώσεων, ειδικών εταιριών και εργοστασίων κ.α. Αυτού του τύπου οι βιβλιοθήκες

απονησαν με την εμφάνιση των τοπικών δημοσίων βιβλιοθηκών, οι οποίες άγγιζαν περισσότερο τις πνευματικές ανάγκες των χρηστών, που βρήκαν ολοκλήρωση με την εμφάνιση των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών κατά τον 19ο αι. Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες έτειναν να συναντήσουν τη διαφοροποίηση των κοινωνικών τάξεων και να καλύψουν τις ανάγκες ορισμένων απ' αυτές.

Μερικοί καθοριστικοί χαρακτηρισμοί για τη βιβλιοθήκη: "Φάρμακο ψυχής"², "Συλλογή βιβλιακού υλικού οργανωμένο για χρήση"³, "πηγή διάδοσης της γνώσης και επικοινωνίας..."⁴, δείχνουν τις προσδοκίες των χρηστών αντίστοιχα.

Εάν σταθούμε στον τελευταίο χαρακτηρισμό δύο κυρίως έννοιες αντανakλούν τις προσδοκίες των χρηστών: η γνώση και η επικοινωνία. Αυτές οι έννοιες χαρακτηρίζουν τον 20ο αι. και ορίζουν τη θέση της βιβλιοθήκης σ' αυτόν τον αιώνα συσχετίζοντάς την με παράμετρους όπως επιστήμη, εκπαίδευση, έρευνα, τεχνολογία, δημιουργία, ψυχαγωγία.

Η εξέλιξη της εκπαίδευσης, αύξησε τον αριθμό των λογίων. Από την άλλη μεριά, η φρενής ανάπτυξη της επιστήμης απ' την πληθώρα των επιστημονικών έργων υποχρέωσε την πρόσβαση αυτών στις βιβλιοθήκες προκειμένου να ικανοποιήσουν την επιδίωξη επαρκούς, ακριβούς, τρέχουσας και γρήγορης πληροφόρησης. Αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθούν επαφές και δεσμοί μεταξύ βιβλιοθηκών και χρηστών. Αμφότεροι έχουν δικαιώματα και

*Η Μαίρη Βλάχου-Χαλκιοπούλου είναι φιλόλογος - βιβλιοθηκονόμος, υπεύθυνη βιβλιοθήκης Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και έκτ. Επιχ. Καθηγήτρια στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας ΤΕΙ Θεσ/νίκης.

υποχρεώσεις.

Η βιβλιοθήκη προχωρεί δια μέσου σημαντικών σταθμών της ιστορίας της. Ανάλογα με την ανάπτυξη κάθε χώρας οι βιβλιοθήκες, είτε δημόσιες, ειδικές ή πανεπιστημιακές, προσπαθούν να ικανοποιήσουν τους χρήστες εκπονώντας προγράμματα βάσει πολιτικής σχετικά με τις υπηρεσίες και λειτουργίες και εφαρμόζοντας νέα συστήματα αυτοματισμού σύμφωνα με την εξέλιξη της τεχνολογίας. Οι υπηρεσίες πληροφοροφόρησης, κυκλοφορίας του βιβλίου, διαδανεισμού και διαχείρισης της συλλογής αγγίζουν ως επί το πλείστον τις προσδοκίες των χρηστών.

Για την επίτευξη των παραπάνω οι βιβλιοθήκες επέκτειναν τις δραστηριότητες τους, σε παραμέτρους, όπως η συνεργασία μεταξύ διεθνών βιβλιοθηκών ή κέντρων π.χ. OCLC (Online Computer Library Center), συνεργασία των βιβλιοθηκών με τους εκδότες, σεμινάρια, συνέδρια, εκπαιδευτικά προγράμματα, ίδρυση σχολείων βιβλιοθηκονομίας. Ακόμη εκπονούν επισκοπήσεις σχετικά με τις προσδοκίες των χρηστών και για την ολοκλήρωση των αναγκών τους επιδιώκουν την καθιέρωση σταθερών (standards), όσον αφορά το χρόνο, την ποιότητα του επιπέδου των υπηρεσιών και λειτουργιών, το προσωπικό, το χώρο μελέτης, συσχετίζοντας αυτά πάντα με τις προσδοκίες των χρηστών. Φυσικά αυτές οι σταθερές εξειδικεύονται ανάλογα, με το είδος της βιβλιοθήκης. Έτσι αναφορικά με τις δημόσιες βιβλιοθήκες οι κύριες έννοιες που ξεπηδούν αντανακλούν τις προσδοκίες των χρηστών είναι: ενημέρωση, ψυχαγωγία, ενώ για ακαδημαϊκές - ειδικές βιβλιοθήκες οι αντίστοιχες έννοιες είναι: έρευνα, ανάκτηση πληροφορίας, ντοκουμέντο. Αλλά, όπως παραπάνω αναφέρθηκε, ό,τι προσεγγίζει περισσότερο τις προσδοκίες των χρηστών είναι η ύπαρξη καταρτισμένων βιβλιοθηκάρων. Ως εκ τούτου, αναφορικά με την εκπαίδευση για παράδειγμα, αυτού του επιπέδου ο βιβλιοθηκάριος θα δώσει οντότητα στον καθηγητή, ανεξαρτοποίηση στη μαθησιακή έφεση του φοιτητή, ώστε ο τελευταίος να μην είναι αναγκαστικά εξαρτημένος από τον καθηγητή, αλλά μόνο από τη γνώση που θα του παράσχει η βιβλιοθήκη μέσω του βιβλιοθηκάρου.

Εν κατακλείδι, η ιστορία της βιβλιοθήκης θα συνεχίσει την πορεία της με τις βιβλιοθήκες πάντοτε επιδιώκοντας το δεσμό με τους χρήστες σε κάθε περίπτωση. Σ' αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να αναφέρουμε τις παρατηρήσεις της Jesse Shera: "...δια μέσου των αιώνων κάθε εποχή έχει σχηματίσει και χρησιμοποιήσει τις συλλογές του έντυπου υλικού της για να διατηρήσει και ενδυναμώσει τα πνευματικά ήθη και τις παραδοσιακές της αξίες. Οι πολιτιστικές κινήσεις που είναι το στημόνι και το υφάδι της ιστορίας του πολιτισμού έχουν καθοριστικούς παράγοντες το σχηματισμό της βιβλιοθήκης, τη φύση των συλλογών τους, τη μέθοδο στην οποία στηρίζεται η οργάνωση και διαχείριση αυτών των συλλογών και τις υπηρεσίες που αναλαμβάνει η βιβλιοθήκη...

Η βιβλιοθηκονομία έχει υποστεί μια σειρά μεταμορφώσεων, καθεμιά από τις οποίες προέ-

κυψε από τις προσδοκίες της σύγχρονης κοινωνίας. Κάθε σημαντική αλλαγή στα κοινωνικά ιδεώδη υπήρξε αιτία τροποποίησης της βιβλιοθήκης"5.■

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Collier's Encyclopedia with bibliography and Index. (N. York: MacMillan Educational Company, London and N. York: P.F. Collier, Inc., 1983) s.v. "Libraries-History".
2. Ibid
3. Ibid
4. Rogers A. Robert and McChesney Kathryn, The Library in Society. (Littleton, Colorado: Libraries Unlimited, Inc., 1984) p. 5.
5. Jesse H. Shera, Introduction to Library Science (Littleton, Colorado: Libraries Unlimited, Inc. 1976), p. 13.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Collier's Encyclopedia with Bibliography and Index. (N.York: MacMillan Educational Co. London and N. York: P.F. Collier Inc. 1983).

Dana, John Cotton, Libraries: Addresses and Essays (White Plains, N.Y.: H.W. Wilson Co, 1916).

Dana, John Cotton, Suggestions (Boston Mass.: Fason Co., 1981).

Encyclopedia Americana. (Dumbury, Connecticut: Grolier Incorporated 1987).

Encyclopedia of Library History. (Pretoria 1955).

The New Encyclopedia Britannica. V. 7 (Micropedia)

Chicago: 1768.

Rogers, A. Robert and McChesney Kathryn, The Library in Society, (Littleton, Colorado, 1984).

Savage, Ernest Albert, The Story of Libraries and Book Collecting. (N.York: N. Franklin, 1969).

Thompson, James Westfall, Ancient Libraries (Hamden: Archon Books, 1940).

Withers F.N., Standards for library service. (Paris: UNESCO, 1970).

Πώς η ιστορία της βιβλιοθήκης επηρεάζει τις προσδοκίες των χρηστών

Επειδή οι άνθρωποι πέρασαν από την πρακτική της προφορικής διδασκαλίας στη συνήθεια της μελέτης, η βιβλιοθήκη και οι χρήστες αλληλοσυνδέονται.